Eiropas Parlaments
2019-2024

Juridiskā komiteja

2023/2113(INI)

29.11.2023

ATZINUMS

Sniegusi Juridiskā komiteja

Pilsoņu brīvību, tieslietu un iekšlietu komitejai

par Komisijas 2023. gada ziņojumu par tiesiskumu
(2023/2113(INI))

Atzinuma sagatavotājs (*): *Adrián Vázquez Lázara*

(*) Iesaistītā komiteja — Reglamenta 57. pants

PA_NonLeg

IEROSINĀJUMI

Juridiskā komiteja aicina par jautājumu atbildīgo Pilsoņu brīvību, tieslietu un iekšlietu komiteju rezolūcijas priekšlikumā, ko tā pieņems, iekļaut šādus ierosinājumus:

Vispārīgi noteikumi

1. atgādina, ka Savienības juridiskā struktūra balstās uz pamatnosacījumu, ka katrai dalībvalstij ar visām pārējām dalībvalstīm ir kopīgu vērtību kopums, uz kuru pamata ES ir dibināta, kā tas ir noteikts Līguma par Eiropas Savienību 2. pantā[1]; papildus tam atgādina, ka tiesiskums, kas ir noteikts ES primārajos tiesību aktos un sīkāk definēts Eiropas Savienības Tiesas (EST) judikatūrā, ir demokrātijas un pamattiesību mēroga jautājums; atgādina, ka tiesiskums un noteikumos balstīta starptautiskā kārtība ir uzskatāmi par būtiskiem faktoriem, ar kuru palīdzību apkaro autoritāro režīmu izplatīšanos un starptautisko tiesību pārkāpumus un palīdz konsolidēt demokrātiskās struktūras un aizsargāt cilvēktiesības; uzsver, ka jebkāda atpakaļslīdēšana tiesiskuma jomā, kuras pamatā ir varas dalīšana un līdzsvars, jebkurā konkrētā dalībvalstī būtiski ietekmē kopējo brīvības, drošības un tiesiskuma telpu, kā arī savstarpēju uzticēšanos un savstarpēju atzīšanu, kas šajā jomā ir uzskatāmi par ES tiesību aktu vadošiem principiem[2];

2. atzinīgi vērtē Komisijas ceturto ziņojumu par tiesiskumu („ziņojums”) un uzskata, ka tiesiskuma periodiska pārskatīšana ir būtisks uzraudzības instruments; šajā sakarībā uzsver, ka ir svarīgi, lai Komisija, sniedzot novērtējumu, izmantotu precīzus un objektīvus kritērijus, tādējādi nepieļaujot sūdzības par nevienlīdzīgu attieksmi pret dalībvalstīm vai tikai selektīvu datu izmantošanu; šajā sakarībā atzinīgi vērtē Komisijas pieeju saņemt dalībvalstu ieguldījumu, pateicoties kuram, tiek veicināts kopīgs dialogs; uzteic jauno klasifikāciju, ko Komisija ir pieņēmusi attiecībā uz iepriekšējo ieteikumu īstenošanas progresa novērtēšanu četrās kategorijās: (a) progresa nav, b) progress neliels, c) progress ievērojams un d) pilnīga īstenošana; ņemot vērā problēmas, kas ir saistītas ar dalībvalstu statistikas datu vākšanu, norāda uz Eiropas Padomes instrumentu, piemēram, Eiropas Padomes Eiropas Komisijas tiesiskuma efektivitātes jautājumos (*CEPEJ*) ziņojumu[3] lietderību, tādējādi, cik vien iespējams, radot konverģenci starp dažādiem ievadītajiem datiem;

Tieslietas

3. atzīst nozīmi, kas tiesu sistēmām ir piešķirta ziņojumos par tiesiskumu, jo īpaši attiecībā uz tiesnešu likumību, neatkarību un objektivitāti un tiesnešu iecelšanu amatā, paaugstināšanu augstākā amatā, atlaišanu un lēmumiem; atzīst, ka kopējas ES tiesnešu iecelšanas sistēmas nav; tomēr atgādina, ka visām dalībvalstīm ir jāievēro Eiropas Padomes[4] un EST[5] minimālie standarti; šajā sakarībā uzsver, cik svarīgas ir neatkarīgas

[1] Sk. Eiropas Savienības Tiesas (Tiesas plēnuma) 2014. gada 18. decembra atzinumu Nr. 2/2013, ECLI:EU:C:2014:2454, 168. punkts.
[2] Turpat, 191. punkts.
[3] *CEPEJ* novērtēšanas cikli.
[4] Informatīvs paziņojums – Eiropas Padomes standarti tiesu iestāžu neatkarībai, Eiropas Parlaments, Parlamentārās izpētes pakalpojumu ģenerāldirektorāts, 2021. gada 25. maijs.
[5] Piemēram, Tiesas (Virspalāta) 2018. gada 27. februāra spriedums lietā C-64/16 *Associação Sindical dos Juízes*

tieslietu padomes, kuru sastāvā ir jābūt ievērojamam to tiesnešu vairākumam, kurus ir ievēlējuši viņu kolēģi un kuriem ir piešķirtas būtiskas pilnvaras tiesnešu atlases, paaugstināšanas un disciplināro procedūru jomā; pauž dziļu nožēlu par to, ka ne visas dalībvalstis ir pilnībā izpildījušas savus tām šajā ziņā uzliktos pienākumus; pauž nožēlu par minētās bezdarbības postošo ietekmi uz tiesu sistēmu neatkarību un integritāti;

4. atzīst, ka gandrīz divas trešdaļas 2022. gadā sniegto ieteikumu, kas ir saistīti ar svarīgām reformām, zināmā mērā ir ievēroti; tomēr pauž bažas par to, ka iepriekšējos ziņojumos par tiesiskumu konstatētās problēmas joprojām atrisinātas nav; mudina Komisiju turpināt rūpīgi uzraudzīt dalībvalstu tiesisko regulējumu, lai novērtētu to atbilstību iepriekš minētajiem ieteikumiem, un turklāt aicina Komisiju rīkoties stingrāk attiecībā uz šo kritiski svarīgo reformu īstenošanu gadījumos, kad dalībvalstu sistēmas noteiktajiem standartiem neatbilst; aicina Komisiju veikt turpmākus pasākumus, lai pilnībā ievērotu Parlamenta iepriekšējās rezolūcijās izteiktos ieteikumus;

5. atzinīgi vērtē pastāvīgo atbalstu, kas attiecīgajām ieinteresētajām personām tiek sniegts, izmantojot īpašas programmas, piemēram, programmu "Pilsoņi, vienlīdzība, tiesības un vērtības"; atzinīgi vērtē finansējumu ar tās programmas "Tiesiskums" starpniecību, ar kuru atbalsta tiesu iestāžu sadarbību civillietās un krimināllietās un dod ieguldījumu Eiropas tiesiskuma turpmākā pilnveidošanā, kas cita starpā paredz demokrātijas, tiesiskuma un pamattiesību stiprināšanu;

6. mudina Komisiju lielākus pūliņus veltīt izpratnes veidošanai par Savienības vērtībām un piemērojamajiem instrumentiem, tostarp — gada ziņojumam, jo īpaši valstīs, kurās pastāv nopietnas bažas;

7. atzīst, ka iepriekšējā ziņojumā attiecībā uz vairākām dažādām dalībvalstīm ir konstatēts zināms progress tiesu iestāžu neatkarības jautājumā; šajā sakarībā atzinīgi vērtē ES līdzekļu aizturēšanu, ja nepieciešams, saskaņā ar nosacījumu mehānismu[6], ko ir apstiprinājusi Tiesa[7], vai saskaņā ar Atveseļošanas un noturības mehānismu[8]; tomēr norāda, ka dažās dalībvalstīs tiesu neatkarības pārkāpumi joprojām rada bažas, piemēram, notiekošās disciplinārlietas pret tiesnešiem par viņu lēmumu saturu, problēmas ar tiesu iestāžu padomju sastāvu un augstāko valsts tiesu sastāvu, ņemot vērā ar likumu noteiktas tiesas principu utt.;

8. atgādina, ka efektīvai un taisnīgai tiesu sistēmai, kas nodrošina tiesu iestāžu pieejamību visiem, ir vajadzīgs atbilstošs budžets un tiesu iestāžu finansējums; pauž nožēlu par to, ka ziņojumā joprojām tiek uzrādīti nopietni šajā jomā pastāvoši trūkumi, kas jo īpaši kavē, izrādās, augsta līmeņa korupcijas lietu iztiesāšanu; tomēr uzsver, ka arī

Portugueses/*Tribunal de Contas*, ECLI:EU:C:2018:117, vai Tiesas (Virspalāta) 2019. gada 19. novembra spriedums *A.K.*/*Krajowa Rada Sądownictwa*, apvienotās lietas C-585/18, C-624/18 un C-625/18, ECLI:EU:C:2019:982. Sk. arī informatīvo paziņojumu „Eiropas Savienības Tiesas judikatūra par tiesu neatkarību", Eiropas Parlaments. Parlamentārās izpētes pakalpojumu ģenerāldirektorāts, 2021. gada 19. jūlijs.

[6] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES, Euratom) 2020/2092 (2020. gada 16. decembris) par vispārēju nosacītības režīmu Savienības budžeta aizsardzībai (OV L 433 I, 22.12.2020., 1. lpp.).

[7] Tiesas (Plēnums) 2022. gada 16. februāra spriedumu Ungārija/Eiropas Parlaments un Eiropas Savienības Padome, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, un Tiesas (Plēnums) 2022. gada 16. februāra spriedumu Polija/Eiropas Parlaments un Eiropas Savienības Padome, C-157/21, ECLI:EU:C:2022:98.

[8] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2021/241 (2021. gada 12. februāris), ar ko izveido Atveseļošanas un noturības mehānismu (OV L 57, 18.2.2021., 17. lpp.).

iedzīvotājiem ir jābūt pieejamai pietiekamai juridiskajai palīdzībai un tiesiskās aizsardzības līdzekļiem; šajā sakarībā aicina Komisiju nākamajā ziņojumā par tiesiskumu iekļaut novērtējumus par to, kā tiek piemērots ES tiesību aktu kopums, kurā ir reglamentēta juridiskā palīdzība civillietās un krimināllietās, piemēram, Padomes 2023. gada 27. janvāra Direktīva 2003/8/EK par to, kā uzlabot tiesu pieejamību pārrobežu strīdos, nosakot kopīgus obligātus noteikumus attiecībā uz juridisko palīdzību šādos strīdos[9], jo EST judikatūra liecina, ka joprojām pastāv jautājumi par šīs direktīvas interpretāciju;

9. atgādina, ka arī prokuratūrām neatkarīgi no to vietas valsts sistēmā, kurā ir pilnvaru sadalījums starp trim valdības atzariem, ir jābūt neatkarīgām no nepamatota politiskā spiediena; konstatē, ka dažās dalībvalstīs ir panākts zināms progress; tomēr pauž nožēlu par to, ka joprojām pastāv sistēmas, kurās valdība konkrētās lietās var pieņemt prokuroriem saistošus lēmumus, kurās pilnvaru termiņš ir saistīts ar politisku procesu vai kurās ir apvienotas ministra un ģenerālprokurora funkcijas, tādējādi pieļaujot nepamatotu politisku ietekmi un radot savstarpējas atzīšanas problēmas[10];

10. jo īpaši uzsver, ka „virpuļdurvju efekta” jautājums neaprobežojas tikai ar bažām par bijušo ministru pāreju uz privāto sektoru pēc amata pilnvaru termiņa beigām, bet attiecas arī uz situācijām, kad indivīdi uzņemas izšķiroši nozīmīgas funkcijas tiesu iestādēs vai prokuratūrā tūlīt pēc ministra amata vai darbības kādā politiskajā partijā;

11. aicina Komisiju turpmākajos ziņojumos par tiesiskumu Eiropas Savienībā šādus piemērus pienācīgi ņemt vērā; mudina Komisiju stingri aicināt dalībvalstis atturēties no šādas prakses un jo īpaši to darīt, īstenojot tiesību normas, kas apsteidzoši liedz bijušajiem ministriem un augsta ranga politiķiem ieņemt vadošus amatus augstāku instanču tiesās vai prokuratūrā, lai tādējādi aizsargātu šo vitāli svarīgo iestāžu neatkarību un integritāti;

Cīņa pret korupciju

12. atgādina, ka cīņa pret korupciju ir būtiska, lai saglabātu tiesiskumu un saglabātu un veicinātu iedzīvotāju uzticēšanos publiskajām iestādēm; turklāt atgādina, ka, lai minētā cīņa būtu efektīva, ir vajadzīgs pamatīgs tiesiskais un administratīvais korupcijas apkarošanas regulējums, kura pamatā būtu integritāte, pārredzamība un pārskatatbildība, jo īpaši sabiedriskajā dzīvē, un uzsver interešu deklarāciju izpaušanas un trauksmes cēlēju aizsardzības nozīmību attiecīgā gadījumā;

13. norāda, ka korupcija ir uzskatāma par apdraudējumu, kas var iznīcināt demokrātijas un graut pilsoņu uzticību iestādēm un ka ir jāapkaro visas tās izpausmes; norāda, ka korupcija ir izplatītākais veids, kā organizētā noziedzība iefiltrējas un kontrolē ekonomiku; pauž bažas par to, ka aktuālākais ziņojums liecina, ka vairākās dalībvalstīs korupcijas novēršanas pasākumu jomā progress panākts nav vai ir ļoti lēns; pauž nopietnas bažas par nevēlēšanos izveidot lobistu reģistrus, pārredzamības reģistrus un publiskās varas amatpersonu un augstāko amatpersonu aktīvu deklarēšanas pienācīgas sistēmas, kā arī par politiskās gribas trūkumu virpuļdurvju efekta politikas ietvaros

[9] OV L 26, 31.1.2003., 41. lpp. un tā grozījumi (OV L 32, 7.2.2003., 15. lpp.).
[10] Piemēram, Eiropas Prokuroru konsultatīvās padomes 2014. gada 17. decembra atzinums Nr. 9 par Eiropas normām un principiem attiecībā uz prokuroriem.

ieviest stingrus noteikumus; šajā sakarībā uzsver, cik svarīga ir pārredzama likumdošanas procedūra ar tālejošu piekļuvi dokumentiem un noteikumi, lai nodrošinātu visaugstāko pārredzamības un pārskatatbildības līmeni valsts pārvaldē un publisko lēmumu pieņemšanā nolūkā novērst korupciju[11];

14. šim nolūkam aicina arī visas ES iestādes ievērot augstākos iespējamos standartus, lai nepieļautu korupciju, piemēram, cita starpā izveidot efektīvu ES ētikas struktūru, pilnībā piemērot Regulu (EK) Nr. 1049/2001[12] par piekļuvi dokumentiem un attiecībā uz ES Pārredzamības reģistru pilnībā piemērot nosacītības principu; aicina dalībvalstis pēc iespējas ātrāk censties panākt vienošanos attiecībā uz ierosināto direktīvu par korupcijas apkarošanu, lai izveidotu vienotu un viendabīgu rīcības kodeksu, interešu konfliktu novēršanas standartu un noteikumu sistēmu, kas nodrošina procedūru pārredzamību;

15. atzīst, ka iepriekšējos gados ir ievērojami palielinājusies Eiropas Savienības piešķirto līdzekļu, tostarp Eiropas Savienības Atveseļošanas instrumenta *NextGenerationEU* līdzekļu, kvantitatīvā nozīme; atzīst, ka līdz ar to ārkārtīgi svarīgi ir tas, lai dalībvalstu tiesību aktos tiktu iestrādātas tiesību normas, kuru mērķis būtu novērst šo līdzekļu ļaunprātīgu izmantošanu;

16. atgādina, ka neviena nozare nav droša pret korupciju, tostarp tā, kas pārvalda ievērojamus publiskos līdzekļus vai piekļuvi kritiskajai infrastruktūrai un pakalpojumiem, piemēram, veselības aprūpei un būvniecībai; uzsver, ka organizētās noziedzības grupējumiem ir arvien lielāka nozīme darbībās, kas ietver viltošanu, pirātismu un intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumus un kas ir uzplaukuši digitālajā vidē; piekodina, ka šajās nelikumīgajās darbībās iesaistītie noziedzīgie grupējumi bieži gūto peļņu izmanto tam, lai finansētu citas nelikumīgas darbības;

17. aicina Komisiju turpmākajos ziņojumos par tiesiskumu iekļaut novērtējumu par dalībvalstu tiesību aktu attīstību iepriekšējos gados attiecībā uz publisko līdzekļu pienācīgas izmantošanas uzraudzību, kā arī ieviestos juridiskos mehānismus, lai novērstu publisko līdzekļu nepareizu izmantošanu;

18. atgādina par Parlamenta stingro atbalstu Eiropas Prokuratūras (*EPPO*) izveidei; atzīst *EPPO* kā neatkarīgas ES struktūras svarīgo lomu tādu noziegumu izmeklēšanā, iztiesāšanā un saukšanā pie atbildības par tiem, kas skar Savienības finanšu intereses; uzsver, ka kopš *EPPO* darbības sākšanas 2021. gada 1. jūnijā tā ir reģistrējusi vairāk nekā 4000 no iesaistītajām ES dalībvalstīm un privātpersonām saņemtu ziņojumu par noziegumiem un ir sāktas vairāk nekā 929 izmeklēšanas (sākot ar 2022. gada jūniju);

19. turklāt mudina Komisiju gadījumos, kad ir konstatēts, ka publisko līdzekļu aizsardzības pasākumu līmenis ir pazeminājies, nekavējoties sadarboties ar attiecīgo dalībvalsti vai dalībvalstīm, pieprasot nekavējoties īstenot pasākumus, kas ir vajadzīgi, lai šo situāciju

[11] Šajā sakarībā sk. 2023. gada 3. maija priekšlikuma Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par korupcijas apkarošanu, ar ko aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2003/568/TI un Konvenciju par Eiropas Kopienu ierēdņu vai Eiropas Savienības dalībvalstu ierēdņu korumpētības apkarošanu un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu (ES) 2017/1371 3. pantu (COM(2023)0234).

[12] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 1049/2001 (2001. gada 30. maijs) par publisku piekļuvi Eiropas Parlamenta, Padomes un Komisijas dokumentiem (OV L 145, 31.5.2001., 43. lpp.).

labotu.

Pilsoniskā sabiedrība

20. atgādina par 2021. gada 11. novembra rezolūciju par demokrātijas, mediju brīvības un plurālisma stiprināšanu Eiropas Savienībā, kurā Parlaments aicināja Komisiju ierosināt gan nesaistošu, gan stingru tiesību aktu kopumu, lai risinātu arvien pieaugošo skaitu stratēģisku tiesvedību pret sabiedrības līdzdalību, kas tiek sauktas arī par acīmredzami nepamatotām vai ļaunprātīgām tiesvedībām pret sabiedrības līdzdalību; atzinīgi vērtē Komisijas 2022. gada 27. aprīļa tiesību akta priekšlikumu un ieteikumu dalībvalstīm, ar kuru reaģē uz Parlamenta šajā sakarā izteikto aicinājumu; uzsver, ka minētās acīmredzami nepamatotās vai ļaunprātīgās tiesvedības pret sabiedrības līdzdalību ir uzskatāmas par īpašu aizskarošas izturēšanās veidu, ko galvenokārt izmanto pret žurnālistiem, lai aizliegtu viņiem izteikties par sabiedrības interešu jautājumiem vai sodītu viņus par šāda veida viedokļu paušanu, pakļaujot viņus ilgstošām, apgrūtinošām un dārgām tiesas prāvām; aicina dalībvalstis ierosinātajos pasākumos iestrādāto ieceri attaisnot un pastiprināt centienus uzlabot žurnālistu drošību un aizsardzību;

21. ar dziļām bažām norāda uz to, ka dažās dalībvalstīs kopumā samazinās pilsoniskās sabiedrības rīcības iespējas, kas nopietni apdraud tiesiskumu, demokrātiju, pamattiesības un citas ES vērtības; aicina Komisiju ikgadējā tiesiskuma novērtēšanas un ziņošanas darba ietvaros apzināt problēmas un uzbrukumus, ar kuriem saskaras pilsoniskā sabiedrība, un ziņojumā iekļaut secinājumus un mērķtiecīgus ieteikumus; šajā sakarībā atkārtoti aicina izveidot atsevišķu nodaļu, kas būtu veltīta pilsoniskās sabiedrības stāvoklim dalībvalstīs;

22. uzsver, ka ar Savienības un valstu līmenī spēkā esošo tiesisko regulējumu vien nepietiek, lai veidotu un atbalstītu spēcīgu Eiropas mēroga pilsonisko sabiedrību, kuras pastāvēšana ir nepieciešama no demokrātijas nodrošināšanas viedokļa; tādēļ uzskata, ka ES pārrobežu asociāciju un bezpeļņas organizāciju statūti varētu nodrošināt papildu aizsardzības līmeni tām pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kuras to izveidē un darbībā saskaras ar nepamatotiem šķēršļiem[13].

[13] Šajā sakarībā sk. Eiropas Parlamenta 2022. gada 17. februāra rezolūciju ar ieteikumiem Komisijai par Eiropas pārrobežu asociāciju un bezpeļņas organizāciju statūtiem (OV C 342, 6.9.2022., 225. lpp.).

PIELIKUMS. STRUKTŪRAS VAI PERSONAS, NO KURĀM ATZINUMA SAGATAVOTĀJS IR SAŅĒMIS INFORMĀCIJU

Atzinuma sagatavotājs, pilnībā uzņemoties visu atbildību, apliecina, ka nav saņēmis nekādu informāciju no struktūrām vai personām, kas būtu jānorāda šajā pielikumā saskaņā ar Reglamenta I pielikuma 8. pantu.

INFORMĀCIJA PAR PIEŅEMŠANU ATZINUMU SNIEDZOŠAJĀ KOMITEJĀ

Pieņemšanas datums	29.11.2023
Galīgais balsojums	+: 20 –: 2 0: 0
Komitejas locekļi, kas bija klāt galīgajā balsošanā	Pascal Arimont, Ilana Cicurel, Geoffroy Didier, Ibán García Del Blanco, Virginie Joron, Pierre Karleskind, Sergey Lagodinsky, Gilles Lebreton, Karen Melchior, Sabrina Pignedoli, Jiří Pospíšil, Raffaele Stancanelli, Adrián Vázquez Lázara, Axel Voss, Marion Walsmann, Tiemo Wölken, Javier Zarzalejos
Aizstājēji, kas bija klāt galīgajā balsošanā	Daniel Buda, Pascal Durand, Heidi Hautala
Aizstājēji (209. panta 7. punkts), kas bija klāt galīgajā balsošanā	Sylvie Guillaume, Pedro Marques, Anne-Sophie Pelletier

ATZINUMU SNIEDZOŠĀS KOMITEJAS
GALĪGAIS BALSOJUMS PĒC SARAKSTA

20	+
NI	Sabrina Pignedoli
PPE	Pascal Arimont, Daniel Buda, Geoffroy Didier, Jiří Pospíšil, Axel Voss, Marion Walsmann, Javier Zarzalejos
Renew	Ilana Cicurel, Pierre Karleskind, Karen Melchior, Adrián Vázquez Lázara
S&D	Pascal Durand, Ibán García Del Blanco, Sylvie Guillaume, Pedro Marques, Tiemo Wölken
The Left	Anne-Sophie Pelletier
Verts/ALE	Heidi Hautala, Sergey Lagodinsky

2	-
ID	Virginie Joron, Gilles Lebreton

0	0

Izmantoto apzīmējumu skaidrojums:
+ : par
- : pret
0 : atturas